

hisatiën.

oraad zeer fraai

S,

appen, bloemen enz.
oor deze kaarten oor.

daarom aan:

0.90

2.—

3.50

4.50

5.—

WORMSER.

zekering,

49,
ijfrenten, enz.

NEN,

15-17.

Wisselen Gouden en
TIEN en BELEE-
steekers.

ceno

vorigen druk.

f 22.—

eerstdaags.

WORMSER.

voor den meest-

an de Synode

Kerk in Nederland

77 tot 1891.

n 1872 ontbreken,

van dit blad.

ke Scholen.

EFDE.

chiedenis

lands.

deelen, respectieve-

65 per deel, wordt

del voor

deel

eele werk.

veker & Wormser.

ersiteit.

de Theol. faculteit)

meloo f 14.18; van

721/2; van idem B

ede f 20.43/2; van

van idem te Haaks-

Hengeloo f 5.80/2;

van idem te Nij-

te Oist f 1; van

van idem te Vriezen-

Wierden f 3.39/2;

van idem te N. Pekela

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Hot auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 24 September 1905. No. 1447.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van
dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties
aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Vrijdagmiddag te 12 uren worden ontvangen,
kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: France aan huis, per drie maanden f 1.30, voor het buitenland
per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren
en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elken regel meer 20 Cent
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. 12 Ct. p. regel

Van de tien geboden.

LXXI.

HET VIERDE GEBOD.

XVIII.

En laat ons onze onderlinge
bijeekoms niet minsten, gelijke
sommigen de gewoonte hebben.
Hebreen 10: 25a.

Wij komen thans tot het uitwendig-
Sabbathhouden.

Is het een scheppingsordinantie voor den
mensch om te arbeiden, om in te spannen
zijn vermogens en krachten, zoodat hij dan
ook, reeds voor den val, den hof van Eden
moest bouwen en bewaren (Gen 2: 15), het
is evenzeer een scheppingsordinantie voor
den mensch, dat hij op zes dagen van arbeid
telkens een Rustdag of Sabbat moet
hebben.

„Zes dagen zult gij arbeiden en al uw
werk doen, maar de zevende dag is de
Sabbat des Heeren uws Gods.”

Onder de leiding des Geestes tot het
inzicht gekomen, dat, wij de Christus op
den eersten dag der week uit de dooden
is opgestaan, de „dag des Heeren” haar
Sabbat moet zijn, houdt de Christenheid
sedert eeuwen als Rustdag den Zondag.

Is nu „arbeiden” een inspannen van zijn
vermogens en krachten, het zij van hand of
hoofd, het zij van beiden, en wel zoo, dat
er door die inspanning een „werk” tot stand
komt; „rusten” is in tegenstelling met
arbeiden een zich van zulke inspannen ont-
houden.

Rusten is een zich ontspannen, om juist
daardoor verbruikte arbeidskracht weer
te herstellen.

De afwisseling tusschen inspanning en
ontspanning, tusschen arbeiden en rusten is
een scheppingsordinantie voor heel de orga-
nische of levende natuur.

Zij valt voor een goed deel samen met
die van waken en slapen.

Maar nu heeft God voor den mensch
bovendien de ordinantie gesteld om zes
dagen van arbeid telkens af te wisselen
met één dag van rust.

Voor den mensch, dien Hij, in onder-
scheiding van alle andere creatuur, schiep
naar Zijn beeld.

Die als Zijn beelddrager ook Zijn navol-
ger moet zijn.

Hoe diep ook als zondaar gevallen, is de
mensch, omdat hij van „Gods geslacht,”
aan Hem verwant is, het hoogste en heer-
lijkste van Gods schepselen.

Door zijn ziel, die geest is, behoort hij
tot een andere wereld dan die van het
zinnelijk-aardsche, en is als zoodanig aan
andere wetten onderworpen dan die welke
deze beheerschen.

En wel behoort hij met zijn lichaam dat stof
is, tot deze wereld van het zinnelijk-aardsche
en is als zoodanig onderworpen aan de
wetten welke deze wereld beheerschen,
maar toch is het zijn roeping, om aan zijn
ziel, die geest is, dienstbaar te maken zijn
lichaam dat stof is; en om met lichaam en
ziel aan zich te onderwerpen heel de wereld
van het zinnelijk-aardsche; haar op te druk-
ken den stempel van zijn geest; haar te
maken tot zijn orgaan of werktuig; zoodat
zij hem diene, opdat hij met en door haar
diene zijn God.

En dit onderwerpen en dit dienstbaar
maken van de zinnelijk-aardsche wereld doet
de mensch door zijn arbeid.

Door den arbeid, dien hij eerst aan zijn
eigen lichaam en ziel besteedt om zich tot
het bewerken van zijn wereld geschikt te
maken en waarbij anderen, in opvoeding en
onderwijs, hem te hulp komen,

Door den arbeid van zijn hoofd, waarbij
hij inspannt de vermogens en krachten zijner
zinnen, vooral van zijn gezicht en gehoor;
inspannt de kracht van zijn denken, om alzo
te komen tot een al rijker kennen van de
zinnelijk-aardsche wereld.

Door den arbeid van zijn hand, — dese te
eelder naarmate zij door dien van zijn
hoofd meer wordt geleid, — waarmee hij
ingrijpt in de zinnelijk-aardsche wereld en
haar verandert. Inspannt de vermogens van
zijn aan kunnen al machtiger wordende hand,
om die wereld zoo te veranderen, dat zij
hem dient tot zijn nut en zijn genot.

Bij al dezen arbeid in de zinnelijk-
aardsche wereld is de mensch gebonden aan
de wetten, die God daarvoor verordeneerd
heeft, en alleen door haar overeenkomstig
die wetten te arbeiden, kan hij haar dan
ook aan zich dienstbaar maken; daarom
moet het kennen aan het kunnen vooraf-

gaan; het hoofd leiding geven aan de
hand.

Wij nu de zinnelijk-aardsche wereld
den mensch moet dienen „ten einde, dat
de mensch zijnen God diene” — gaat de
taak des menschen in arbeiden niet op.

Zeker, ook in en door dit arbeiden dient
hij zijn God, Die hem deze zinnelijk-aardsche
wereld geschonken heeft om haar te ver-
anderen tot zijn nut en genot en tot het
nut en genot zijner medemenschen.

Toch is dit dienen van God nog niet het
een en het al.

Het is slechts een deel van uw godsdienst.
Het valt onder wat wij vroeger hebben
genoemd den godsdienst in het leven.

Maar inniger dan dit dienen van uw God,
wat zich richt op wat buiten uw ziel, op
wat in uw zinnelijk-aardsche wereld ligt, is
dat andere dienen van uw God, wat wij
vroeger hebben genoemd den godsdienst des
harten.

De godsdienst des harten, die opkomt uit
de waarachtige, de christelijke vroomheid
of de godsvrucht, en van welke de hoogste
actie de stille aanbidding of de adoratie is.

En juist nu omdat het doen, de actie des
menschen, niet opgaat in een handelen naar
buiten, maar er ook zijn moet die inblij-
vende actie der ziel, die inspanning onzer
zielskrachten waarbij geenerlei „werk” tot
stand komt; waardoor, wij de ziel zich op
God den Overvaderlijke richt, niets door ons
wordt veranderd, zoodat deze inspanning dan
ook geen arbeiden is, — doorziet gij de nood-
zakelijkheid van het: „zes dagen zult gij
arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende
dag is de Sabbat des Heeren uws Gods.”

En hiermede valt het rechte licht op het
uitwendig Sabbat- of Rustdag-houden.

Het is een ophouden met arbeiden.

Met arbeiden met hand of hoofd of ook
met beiden; met dienen van uw God in het
leven, met het dienen wat zich richt op het
zinnelijk-aardsche.

Een ophouden met arbeiden om daardoor
zelf en anderen te verkwikken; te verle-
vendigen; om daardoor te herstellen ver-
bruikte arbeidskracht.

Dit nu is de in enger zin zedelijke of
morele zijde van het uitwendig Sabbat-
houden.

Dit nu is wat men bedoelt met Zondags-
rust.

„De Sabbat is om den mensch,” heeft
Jezus gezegd (Markus 2: 27a).

De versterking naar de ziel en de ver-
kwikking naar het lichaam die God u in de
ordinantie van den Rustdag op zes werke-
dagen biedt, moogt ge niet aan uzelf of uw
naasten onthouden.

Dit toch te doen is onzedelijk.

Maar uitwendig Sabbat-houden is meer
dan ophouden met arbeiden.

De nacht is om te slapen en de dag om
te waken.

Ook de Rustdag is niet om te slapen,
maar om te waken.

Om bezig te zijn.

Bezig niet met arbeiden, niet met de
dingen dezer wereld; maar bezig te zijn
met het dienen van God in uw hart.

Ook dit dienen van God eischt inspan-
ning; is een actie uwer ziel.

En evenals ge niet tegelijk aan twee
dingen kunt denken en nog veel minder
tegelijk twee dingen kunt doen, zoo ook
kunt gij — hoe verwonderlijk dit ook
klinkt — God niet tegelijk in uw hart en in
het leven dienen.

Gij kunt niet tegelijk aan God en aan
uw werk denken, al zal een godvruchtige
ook dikwijls onder zijn werk aan zijn God
denken.

Ook voor het dienen van God in uw hart
moet gij tijd afzonderen.

Het middel nu, ons van God verordeneerd
om Hem in ons hart te dienen, is de
eeredienst.

Over den eeredienst spraken wij reeds
bij de behandeling van het tweede gebod,
en komen daar hier niet weer op terug.

Alleen zij er hier op gewezen, dat er
geen dag in ons leven mag voorbijgaan,
zonder dat wij of in de eenzaamheid of in
het gezin eeredienst oefenen, en dus tijd
afzonderen tot het dienen van God in
ons hart.

Verzuimt ge dit, dan zal uw godsdienst
des harten gaan kwijnen.

Waart gij nu slechts eenling of ook maar
alleen lid van een gezin, dan zoudt ge niet
een persoonlijk of huiselijk eeredienst
kunnen volstaan.

Maar als Christen zijt ge ook lid van
het lichaam van Christus, ook lid van de
kerk in uw dorp of stad, als de plaatselijke
openbaring van dat Lichaam.

Al wat er van godsvrucht en dus van
godsdienst des harten in uw ziel is, hebt

gij ontvangen in de gemeenschap der
kerk.

En daarom moet ge, tot sterking daar-
van, ook deelnemen aan haar eeredienst;
u laten vinden in de samenkomst der ge-
loovigen; naastiglijk komen tot de ge-
meente Gods.

Bovendien biedt u deze eeredienst, wat
geen andere u bieden kan, de ambtelijke
bediening van het Woord en der Sacra-
menten. Een bediening, waarbij Christus
wel „den dienst der menschen gebruikt,”
maar zelf bezig is zijn ambt van uit den
hemel, van uit het heilgdom, te bedienen.

En gelijk er nu, zoo als Thomas van
Aquino terecht opmerkt, een natuurlijke
neiging bij den mensch is, om voor al wat
hem noodig is tijd af te zonderen, en hij
dan ook een tijd af moet zonderen voor
zijn eenzaam bidden en zijn huiselijke
godsdienstoefening, zoo moet ook de Ge-
meente een tijd afzonderen voor haar eere-
dienst.

Die tijd nu valt „inzonderheid op den
Sabbat, dat is op den rustdag.”

Bij den eeredienst der Gemeente grijpt,
naar wij vroeger vonden, een heilige ont-
moeting plaats tusschen God en zijn Volk,
in den Middelaar Jezus; en het is uw plicht
daaraan deel te nemen.

Deel te nemen als een middel om te oefenen
het dienen van God in uw hart.

Zeker, ook deze eeredienst is maar middel,
doch als gij dit middel verwaarloost, als gij
de „onderlinge bijeenkomst” nalaat, gelijk
reeds in de eerste eeuw na Christus, te
Jerusalem sommige geloovigen de gewoonte
hadden (Hebreen 10: 25) en dus het middel
dat God u heeft verordeneerd om in het
midden uwer broeders uw ziel te sterken,
ongebruikt laat, dan zal kwijnen gaan uw
geestelijk leven; dan vergriift gij u aan
de broederlijke liefde; bezondigt gij u aan
de heiligheden Gods; loopt gij gevaar voor
afval.

Bezig te zijn met het dienen van God
in uw hart, ook dit dienen eischt dat gij
er een tijd voor afzondert.

Op iederen dag.

Ook op den Rustdag.

En wij het middel daartoe is het oefenen
van den eeredienst; ook van den kerkelijken
eeredienst, en de tijd voor dezen afgezonderd,
inzonderheid is de Rustdag of Sabbat, zoo
is uitwendig Sabbat houden, om weer met
à Lasco te spreken: „als wij naastiglijk
en zonder ons door niet te verontschuldigen
oorzaak te laten verhandelen, in de samen-
komst der geloovigen Gods Woord met
begeerig hart leeren en hooren en de Sacra-
menten wettig bedienen en gebruiken;
opdat door deze heilige oefeningen de
kennisse Gods toeneme, Zijn weldaden
overdacht en Zijn Naam geloofd en met
een vast betrouwen in de Gemeente aange-
roepen worde.”

Na moet het dienen van God in ons hart
de bezigheid van den Rustdag zijn.

Tot dit dienen is de eeredienst in het
algemeen middel en de kerkelijke eeredienst
een dier middelen is.

Is alzo uitwendig Sabbathhouden en op-
houden met arbeiden en bezig zijn met het
dienen van God in uw hart, en is één
der middelen daartoe het oefenen van den
publieken eeredienst, dan verstaat ge, dat
gij met het oefenen van dien publieken
eeredienst, met kerkgaan alleen, nog niet
volstaan kunt.

Dat gij uw God op dien dag ook buiten
de kerk moet dienen door Hem te vereeren.

In onderscheiding van wat wij straks
als de zedelijke of morele zijde er van
aanduiden, is dit oefenen op den Zondag
van eeredienst in den ruimsten zin, de gods-
dienstige of religieuze zijde van het uit-
wendig Sabbat-houden.

Dit nu is wat men bedoelt met Zondags-
heilighing.

De Sabbat is om den mensch.

Den tijd en de gelegenheid, door God u in
de ordinantie van den Rustdag geboden om,
— door dien dag Hem te heiligen, Hem te
widen, dien te besteden in het dienen van Hem
in uw hart door middel van den eeredienst,
— u uit den omtrek des levens terug te trek-
ken in het middelpunt; in het heilgdom
uwer ziel bezig te zijn met wat het hoogste
is: de stille aanbidding; en u daardoor weer
bewust te worden van in het diepst van uw
wezen te behooren tot de geestelijke wereld,
— dien tijd en die gelegenheid moogt ge
niet zelf ongebruikt laten, noch uw naasten
verhindereu ze te gebruiken.

Dit toch te doen is ongodsdienstig in den
zin van irreligieus.

Tot zulk uitwendig Sabbat-houden nu is
het wenschelijk zich voortebereiden.

Beginnt 'n dag in enger zin, en dus ook
de Zondag, met zonsopgang, om met zons-
ondergang te eindigen, in ruimer zin rekent

men 'n dag op vierentwintig uren en wel
van morgen tot morgen, zoodat ook de
avond en de nacht er toe behooren.

Wij nu Zondagrust een ophouden met
arbeiden is en de arbeid gewoonlijk het
grootste deel van den dag vult en daarbij
al onze vermogens en krachten opeischt, is
het wenschelijk reeds vroegtijdig op den
Zaterdagavond alles af te doen, opdat men,
lichamelijk door een voldoende slaap ver-
kwikt, des Zondags helder van hoofd zij
en ook opdat men gedurende den Zondag
zichzelf of anderen niet onnoodig store
in de Sabbatsrust.

Alles wat voor den Zondag noodig is, dient
daarom tijdig op Zaterdag afgedaan, ook ge-
kocht en gehaald, opdat magazijn of
winkel niet te laat behoeven open te blij-
ven. Bij de behandeling van het vijfde ge-
bod, wanneer over het gezag in het huiselijk
en maatschappelijk leven zal worden ge-
sproken, komen wij hier nader op terug.

Slechts zij hier reeds opgemerkt, dat men
ook bij deze voorbereiding op den Zater-
dagavond zich zoowel van nomisme of
wettelijkheid, als van willekeurigheid dient
te onthouden. Hij, die op Zaterdagavond
tijdig met alles gereed kan zijn, maar dit
moeilijk verzuimt, doet zeker verkeerd;
maar van den winkelier, den slager, den
barbier, die tot laat in den avond zijn
klanten moet bedienen en dan eindelijk nog
heeft „op te ruimen,” moogt gij niet eischen
te doen wat hem onmogelijk is.

En verder, wij Zondagsheilighing een bezig
zijn met het dienen van God in uw hart,
een bezig zijn waaraan gij op de zes werke-
dagen slechts een betrekkelijk kleinen tijd
kunt besteden, en juist het arbeiden uw hart
vervult met de dingen van het zinnelijk-
aardsche, is het ook wenschelijk, dat gij op
den Zaterdagavond reeds vroegtijdig u voor
de ontmoeting met uw God voorbereidt. Als
het kan, is het daarom zoo goed, reeds op
den Zaterdagavond in persoonlijken of huis-
lijken eeredienst sterking te zoeken voor
uw godsvrucht; een zegen te vragen over
den komende Rustdag; te verkeereren met
de uwen in de stille geselligheid van den
huislijken kring. Het viere van feesten en
in het algemeen het „uitgaan” op den Za-
terdagavond, dient daarom ook zooveel
mogelijk gemedend; want of gij dan al op
nomistische wijze, het feest plotseling
met den klokslag van twaalf laat eindigen,
baat u niet veel.

Wat nu het uitwendig Sabbat-houden
zelf betreft, hebben wij nog nader te bezieu,
wat naar zuiver Christelijke beginselen zoo-
wel de Zondagsheilighing als de Zondagsrust
zijn moet.

Is Zondagsheilighing het wijden van den
dag aan God, en wel zoo, dat gij Hem
inzonderheid dan dient in uw hart; en is
het middel daartoe de eeredienst, — met het
deelnemen aan den kerkelijken eeredienst,
met het naastiglijk tot de Gemeente Gods
komen, kunt gij, zoo als wij reeds boven
aanduiden, niet volstaan. Ook wanneer uw
kerk-gaan is wat het zijn moet, een waarlijk
ontmoeten van God in het midden van zijn
Volk; een in uw hart met Hem gemeenschap
oefenen; een verkeereren met uw uit de dooden
opgestanen Heiland; een verheffen uwer ziel
tot stille aanbidding, — zult gij aan die op
hoogst tweemaal twee uren van geestelijke
genieting, als maar de heilige liefde in uw
hart is, niet genoeg hebben.

Daarom is het zooveel eisch van Zondags-
heilighing als een vanzelfsheid voor hem die
God mint, om zoo in de eenzaamheid, als met
zijn gezin door gebed en meditatie, door
schriftstudie en geestelijk opbouwende lectuur,
en ook door het uitruilen van gedachten
ontrent de eeuwige dingen in gezelschappe-
lijke verkeer, zijn God in zijn hart te ver-
heerlijken, te dienen.

Ook hier moet echter alle wettelijkheid
of nomisme gemedend.

Het beginsel moet de heilige liefde zijn.

Het is goed van al wat wij zooveen
noemden een vaste gewoonte, een „rede”
te maken, doch dat alles wat wij zooveen
noemden, is op zichzelf maar middel.

De Heilige Geest moet er in en er door
werken en gij moet het doen „in geest en
waarheid”, anders wordt het vormelijkheid
en schijn van heilighing.

Bovendien moet men wel inzien, dat ook
het dienen van uw God door middel van den
eeredienst een inspanning, een zielespanning
is. Zwakke schepselen als wij zijn, is het
ons daarom onmogelijk heel een dag in eere-
dienst door te brengen.

Ons lichaam stelt bovendien ook op den
Zondag zijn eischen; wij hebben honger en
dorst, en vooral zij die zes dagen, van den vroe-
gen morgen tot den vaak laten avond, met de
handen moeten arbeiden, voelen juist op
den Rustdag vaak behoefte aan slaap, en

slapen onder den eeredienst willen zij, als
er godsvrucht in hen is, niet.

Wij nu God nooit het onmogelijke van
ons eischt, kan het dan ook Zijn wil niet
wezen, dat heel de Rustdag in eeredienst
zal opgaan.

Het onafgebroken genieten in den verbor-
gen omgang met God zal eerst in het
hemelsche vaderland ons deel zijn. Zoo-
lang wij op aarde toeven moet het, omdat
wij ook aardsche wezens zijn, telkens onder-
broken.

Onderbroken ook op den Rustdag.

Ook dan moet er tijd afgezonderd om
te eten en te drinken; en zoo noodig, ook
om het, zelfs na de nachtrust, door zes-
daagschen zwaren handenaarbeid nog moeie
lijf, in een paar uur van slaap rust te
gunnen.

En evenmin kan het Gods wil zijn, dat
aan kinderen en in de geestelijke dingen
nog weinig-gevorderden een juk zou wor-
den opgelegd te zwaar om te dragen.

Het ideaal van Zondagsheilighing zooals
wij het hierboven schetsen, kan door de-
zulkten nog allerminst bereikt.

Hebben ook zelfs „de vaders”, die diepst
ingeleid van Gods kinderen, op den Zon-
dag nog behoefte aan ontspanning ook na
religieuze inspanning; aan ontspanning ook
na zesdaagschen arbeid; hoeveel te meer
de „kinderkens” en „jongelingen”.

Daarom mag aan de laatsten allerminst
de ontspanning onthouden.

En dan geldt als regel, dat alle ontspan-
ning of „recreatie” op den Zondag geoor-
loofd is, die of zich zelf is geoorloofd, zoo
als wandelen; spel, dat geen hazardspel is;
gezellig verkeer en dus bezoek aan of van
bloedverwanten en vrienden; ook muziek
en gezang; — mits al zulke recreatie de
Zondagsrust van anderen niet rooft; niet
leidt tot verzuim van den publieken eere-
dienst of ook den eeredienst in ruimer zin
niet hindert; en bovendien, dan maar daarbij
en voor zich-zelf in het oog houdt en aan
de nog niet tot geestelijken wasdom geko-
menen inprent, dat al zulke ontspanning op
den Rustdag om onze zwakheid is en dus bij-
zaak moet blijven; maar dat hoofdzakelijk
het dienen van God in het harte, door middel
van den eeredienst.

In verband met Zondagsheilighing zij hier
ook nog kortelijk gewezen op de z.g. Zon-
dagscholen. Ingevoerd door den boekdrukker
en redacteur Robert Raikes, die in Engeland
in 1780 voor een verwarder jeugd de
eerste Zondagschool opende, zijn zij, mits
niet gehouden onder kerkelijk, en liefst onder
toezicht van den kerkeraad, en dan voor
kinderen, wier ouders buiten het kerkelijk
leven staan, als het ware een „surrogaat”
dat het werk der ouders vervangt. In onze
maatschappij zijn ook Zondagscholen voor
„deftige” kinderen zeker allerminst over-
bodig.

In de tweede plaats hebben wij nog nader
te bezieu, wat naar zuiver christelijke be-
ginselen de Zondagsrust moet zijn.

Over dit onderwerp kunnen wij echter,
wij het een vrij uitvoerige uiteenzetting
vraagt, eerst handelen in een volgend arti-
kel, dat tevens het slot zal brengen onzer
bespreking van het vierde gebod.

„Het is mij goed nabij God
te wezen”.

Maar mij aangaande, het is
mij goed nabij God te wezen;
ik zet mijn vertrouwen op den
Heere HEERE, om alle uwe
werken te vertellen.
Psalm 73: 28.

Als de psalmist, in heilige ontroering, zingt:
„God heb ik lief; want die getrouwe Heer hoort
mijn gebed, mijn smeekingen, mijn klagen,”
dan ademt heel zijn ziel in dit lied uit, maar
kan niemand die liefde ontfenden.

Liefde voor God te hebben is iets heel
anders, iets veel zwakkers, dan te kunnen
zeggen: ik heb God lief.

Ge hebt liefde voor uw vaderland, ge hebt
liefde voor de prachtige natuur, ge hebt liefde
voor de kunstschepingen, in ontferming heeft
ge liefde voor de lijdende menscheid, ge voelt
liefde voor wat edel, hoog is, en welluidt, en
zoo, in diezelfde gedachtenlijn voortgaande, kan
bijna ieder teeder gemoed in volle oprechtheid
betuigen, dat het ook liefde heeft voor God,
zelfs dat zijn liefde voor God boven elke andere
liefde gaat; immers uit en door Hem is al dat
andere dat zijn liefde wekt, en God is immers
het hoogste goed.

hooge God nog zijn God werd; zonder dat de ziel 't nog als in hartstocht uitroep: God heb ik lief.

Liefde voor God, in het gemeen genomen, is nog veelzins liefde voor de idee van God, liefde voor de Fontein des Levens, voor de Bron van alle goed, voor den Wachter Israels die nooit sluijmt, voor Hem, die wat ook wilsch, blijft in alle eeuwigheid.

Maar als het uit de ziel weerklinkt: God heb ik lief! dan wordt die idee, dan wordt het begrip, dan wordt het wezen van het Eeuwige Wezen *verpersoonlijkt*. Dan wordt die God een *Herder* die ons leidt, een *Vader* die ons geestelijk genereert, een *Bonds God* met Wien we in bond staan, een *Vriend* die ons zijne vriendschap biedt, een *Heer*, in Wiens dienst we staan, de God onze *vertrouwens*, niet meer alleen God, maar onze God.

Zoo kunt ge lange jaren, in het gemeen, liefde voor God hebben gehad, maar zonder dat ge God nog kent.

Dat kennen van God komt eerst, als de liefde voor God een *persoonlijke* karakter begint aan te nemen; als ge voor het eerst op uw levens weg God ontmoet hebt; als de Heere u een *Ik* tegenover u *ik* is geworden; zoo God en gij in een bewuste, levende, persoonlijke, bijzondere betrekking zijt getreden.

Hij uw Vader, gij zijn kind.

Niet maar één van de kinderen Gods, neem, maar *zijn* kind op een eigen wijs, in een persoonlijk verband, weer anders dan andere kinderen Gods.

De *intimste* gemeenschap die zich in hemel of op aarde denken laat.

Hij uw Vader, uw Herder, uw Zielsvriend en uw God!

Wie daar nog niet toe kwam, verstaat dit niet. Het gaat dieper dan lijf gaat. Maar toch, zoo hij vroom van zin is, beseft hij bij het hooren toch, dat kon ook hij tot zulk een liefde komen, zijn liefde inniger zou zijn, dan wat hij nu voelt.

Het zegt hem, dat hij nog iets mist. Het kan het verlangen eernaar in hem wakker roepen. Hemwee in hem doen geboren worden naar wat zoo schoon zou zijn, als hij 't bezat.

En dat heimwee kan voorbereiden op hooger. Want als het tot een *ontmoeting* met God zal komen, gaat het van beide zijden. God komt tot hem, en hij komt tot God. Eerst van verre. Dan al naderbij. Tot eindelijk alle afstand wegvalt. En dan is de *ontmoeting* er. Een oogenblik van nooit uit te spreken volzaligheid.

En dan, maar ook dan eerst, komt het nabij. Want in dat nabij, in dat "het is mij goed nabij God te wezen," daarin ligt het.

Ook wie tot dit geheimnis nog niet inging, kan wel meelangen: Het is mij goed, mijn zaligst lot, nabij te wezen bij mijn God! maar hij vat het nog niet. De keurige berijmer van Psalm 73 die vatte het wel, en de zong daarom dat in zulk een nabij God te wezen het "zaligst" lot is.

Maar daar zingt men dan overheen, en bedoelt een algemeen *vrane* stemming, zonder de vonk der innigste, intimste, meest persoonlijke liefde in het eigen hart te voelen branden. Aanbidding, bewondering, inroeping van genade, maar de verkleefdheid der liefde nog niet.

Nabij is vlak bij God, zodat u oog Hem ziet, uw hart Hem gewaar wordt, uw oer Hem hoort, en al wat duister scheide, wegvallt.

Nabij op één van deze twee wijzen: of door dien gij u als opgetrokken voelt in de hemelen, of doordien u God uit die hemelen nederdaalde, en u opzocht waar gij zijt, in uw verlatenheid, in uw kruis, of bij levensvreugde, die uw deel werd.

Dat "nabij", het spreekt uit, dat er, o, zoo veel is, dat scheiding waardoor gij dan uw God maakt. Zoo overveel, waardoor gij dan weer alleen staat, eenzaam zijt, en u verlaten gevoelt, doordien uw God weer van u weg is, of gij weg zijt van uw God. Maar dat ge daar geen rust bij hebt, dat ge dit niet uit kunt houden. Dat dan alles weer in u naar Hem trekt. Tot wat scheide, weer wegvallt. En dan komt de ontmoeting weer, dan is Hij weer nabij u gekomen, en weet gij weer nabij uw God te wezen.

En dan is er weer dat zalige. Dat zalige waar niets boven gaat. Het is dan weer goed, o, zoo boven alles goed, van weer nabij te wezen bij uw God.

Een zaligheid hier slechts bij oogenblikken genoten.

En dan blijft nog de *gelukszaligheid* in het eeuwig leven, als dat "nabij uw God" voor altoos zal wezen.

Eeuwiglijk nabij Hem in het Vaderhuis.

Wreed is, zoals de wereld u daarbij den voet dwars zet.

Het was de weg niet, en het zal nooit de weg zijn, maar ge verstaat toch wat er omging in de ziel van wie de wereld ontvluchtte om in de kluis of in de hermitage zich terug te trekken, om niet gedurig weer van de gemeenschap met God te worden afgetrokken.

Het zou de weg hebben kunnen zijn, zoo wie de wereld uitging, de werldachter had kunnen laten. Maar we dragen de wereld in ons hart. Ze gaat mee, omdat de zonde meegaat, en de zonde gaat mee, omdat geen kluis zoo dicht, en geen plek in het woud zoo afgelegen is, of satan weet er in door te dringen.

Bovendien, dat zich afschutten van de wereld om nabij God te zijn, is op aarde reeds willen afwijken wat eerst in het Vaderhuis ons deel kan zijn. Het is zoo, veel ontloopt men. Veel liefdelijk ziet het oog niet meer. Maar het bestaan wordt onnatuurlijk. Het leven krimpt in. Het menselijke wordt tot zoo kleine afmetingen herleid. Er is geen taak, geen roeping, geen inspanning van alle krachten meer. De strijd wordt ontweken, en daarom toeft de overwinning in het hooren.

Nabij God hier op aarde te zijn, schenkt juist dan de hoogste zaligheid, zoo het door gezet is tegen zonde en wereld in, een oase in de woestijn van het leven. En juist zij, tegen wie de wereld zich het wreedst heeft gekeerd, om ze van God af te trekken, hebben het hoogste verworven, als ze de niettegenstaande, ten spijt van dat alles, en tegen het woelen der wereld in, telkens weer tot die ontmoeting met hun God gekomen zijn. Jacob bij Pniel. Mozes op Horeb. David toen Simei hem vloekte. Paulus toen het volk tegen hem te hoop liep.

Midden in de worsteling, en dan nabij God te wezen, dat is de zaligheid.

Of ook buiten de worsteling met wereld of zonde of satan, als de wolven zich boven uw levenslot aantrekken, en wonde op wonde door row in uw hart wordt geslagen, en de vagebommel liegt en de wijnsot zijn vrucht niet geeft, dan van vreugde met Habakuk in zijn God opspringen, omdat Gods zalige na-

bijheid dan meer dan in vreugde wordt genoten, — aldus is de les der historie door alle eeuwen geweest.

Niet toen David rijk in zijn paleis zich zelf behaagde, maar toen Saul hem met den dood naart, zong hij zijn beste lied voor God.

Maar wreed blijft de wereld. Zelfs neemt haar wreedheid steeds fijner, en in die verfijning steeds pijnlijker vorm aan.

Voor hen bleef er in het leven nog zooveel, dat aan het heilige herinnerde, als vanzelf aan hooger denken deed, en de eeuwigheid voor ons opriep.

Maar nu heeft dat alles uit. Schier niets in het uitwendig leven houdt de heugenis van het hoog, en heilige, en eeuwig levendige voor de ziel. Alle hemelsche weerglans is in het openbare leven uitgedoofd. Geen klok wordt meer geluid. Geen biddag meer uitgeschreven. Van God mag niet meer gesproken worden. Geen *momento mori* wijst u meer op uw sterfen. Zelfs onze graven worden wandelparken. En wat luide weerklinkt, is veeleer spot met het heilige.

Wat in gesprek en in geschrift den hoogen toon houdt, is dat de hemel niet verder dan de starren gaat, dat het uit is als we sterfen, en dat het leven zonder God nog wel zoo welig tiert, als een leven in de vreeze des Heeren.

En dat van God ontdoen in het publieke leven, werpt zich als een stroom tusschen u en God en uw godvrezende hart. Het spant uw geloof zooveel sterker, als ge, tegen dien stroom in, toch aan uw God wilt vasthouden.

Voor al de jongeren onder ons, voor onze lieve kinderen, is die nieuwmodische wreedheid der wereld zoo uiterst gevaarlijk.

Toch moet gehouden!

God weet dat, en Hij in zijn eeuwig ontferming zal iets dichter, iets nader, iets sneller naar u en naar uw lievelingen toekomen, opdat ge toch ook zoo, met hen, nabij uw God moogt wezen.

Maar dan ook met geen halfheid vrede genomen.

Meer dan ooit zal de vage liefde voor een God, die u *verre* bleef, u in den steek laten.

Wat alleen reddend kan, is het ingaan tot dat innige leven, dat juben kan: "God heb ik lief," en niet van verre bleef, maar doordringt tot nabij, tot vlak nabij uw God, in de persoonlijke ontmoeting van uw ziel met den Eeuwige.

Amsterdam, 22 Sept. 1905.

Een Roomsche Hoogeschool.

Het plan om een Roomsche Universiteit te stichten, wordt ook onzerzijds met ingenuïteit begroet.

Reeds lang kiemde de gedachte, maar tot een beslist initiatief kwam het nog niet. Even als ten onzent, waren ook onze Roomsche landgenooten verdeeld ten opzichte van het vraagstuk, hoe het best de invloed van de ongeloopte wetenschap op de studenten kon gebroken worden.

Eenerzijds hield men vast aan de Rijkshoogescholen, en wachtte men alle heil van aanvullingsprofessoraten. De Roomsche studenten werden in verenigingen samengebracht; een eigen orgaan voor deren studentenbond werd in het leven geroepen; door retraites werd het geloofleven versterkt. En de benoeming van den welsprekenden verdediger der Thomistische filosofie aan Amsterdam's Gemeentelijke Universiteit, scheen genoegzaam tegengif te bieden tegenover de verleiding der materialistische wetenschap.

Maar aan de andere zijde werd diep gevoeld, dat dit alles uitnemend was als tijdelijk hulpmiddel, maar op den duur niet bevredigend kon. En steeds luider werden de stemmen, die riepen om een Universiteit op Roomschen grondslag, waar de kracht gezocht werd, niet in het toedienen van tegengif, maar in het opbouwen van de wetenschap in haar geheel op den wortel des geloofs.

In die worsteling der meeningen, heeft thans het episcopaat partij gekozen. Door de Radboudstichting in het leven te roepen, is de eerste stap gedaan, die tot oprichting eener Roomsche Hoogeschool leiden zal. En wie de rijke hulpbronnen kent, waarover onze Roomsche landgenooten beschikken kunnen, twijfelt niet, of de stichtingsomvang van f 3000 zal straks verduidelijkt zijn.

Dat een enkel orgaan der Roomsche pers daarbij ietwat smalend afgaf op de kleine kracht, waarmee de Vrije Universiteit begonnen moest, deert ons niet. Gelukt het onze Roomschen landgenooten, om terstond met een volledig stel hoogleraren voor alle faculteiten, en een stichtingskapitaal van ettelijke miljoenen, op te treden, dan zal ons dit te liever zijn. Niets versterkt meer de kracht van het bijzonder Hooger Onderwijs, dan de hooge positie, de wetenschappelijke naam en de uitnemende middelen, waarover een Vrije Universiteit beschikken kan.

Gevaar van zulk een Roomsche Universiteit voor het Protestantisme duchten we niet. Integendeel. Wanneer aan onze Rijkshoogescholen een aantal bekwaame Roomsche hoogleraren optraden, zou het gevaar veel grooter zijn, dat menig door de indifferente wetenschap onbevredigde student onder de hekloring van het Roomsche geloof kwam. Terwijl aan een Roomsche Hoogeschool uiteraard alleen Roomsche studenten zullen gaan studeren.

Bovendien, het antipapisme, dat in Rome alleen den vijand ziet, miskent de werkelijke verhoudingen. De statistiek wijst het elk jaar met onwederigbare cijfers uit, dat de aanwas der Roomsche bevolking het algeest tegenover de Protestantsche. Wat tot ernstige bezorgdheid aanleiding geven moet is niet het klimmen van Rome's invloed, maar het veldwinnen in steeds breeder rijen van ons volk van den geest, die met alle geloof en alle kerk gebroken heeft.

In den strijd tegen dien geest des ongehoofs achten we dat een Roomsche Universiteit ons goede diensten bewijzen kan. Reeds

nu levert de Roomsche wetenschap in het buitenland door uitnemende werken over filosofie, over economie, over natuurstudie enz. den geloovigen Protestant menig kostelijke wapen. De stichting eener Roomsche Universiteit in ons land zal in dat opzicht de Christelijke wetenschap in het algemeen te stade komen.

En voorzover anderzijds door zulk een Roomsche Hoogeschool de antithese scherper in het licht zal treden, die Rome en ons scheidt, kunnen we ook daarin geen nadeel zien. Het zal ons Protestanten dwingen onze beginselen scherper te belijnen, de toepassing der beginselen juist te formuleeren, ons helderder rekenschap te geven van ons eigen standpunt.

Moge de dag daarom niet verre zijn, dat de Radboudstichting ons een Vrije Roomsche Universiteit brengt.

Amende honorable.

Da. Eringa van Woerden erkent thans in de Gereformeerde Kerk, dat hij in zijn uitdrukkingen te heftig is geweest.

Al kon deze erkenning ruiterlijker en openhartiger zijn geweest, toch verblijdt het ons dat deze retractatie kwam. Broeder-tuist is altoos smartelijk. Maar ze is te smartelijk, wanneer alle krachten behooren verenigd te worden om den gemeenschapspeilken vijand te keeren.

Het verschil, dat ons en de Hoedemakerssche fractie scheidt op kerkelijk en politiek terrein, behoeft niet verboden te worden. Waar het moet, dient beginsel tegenover beginsel gesteld te worden. En hoe zuiverder de lijnen getrokken worden, hoe meer dit tot opklaring en opheldering dienen zal.

Maar bij dat verschil mag toch nooit vergeten worden, dat er eenheid is in den wortel.

Wie al zijn pijlen afschiet op den dissenterenden broeder, verzwakt de positie van ons Christelijk volksdeel en werkt de overheersching van het liberalisme op kerkelijk en staatkundig gebied in de hand.

De nieuwe redactie der Kerkenorde.

De wijziging, die onze Kerkenorde op de Utrechtsche Synode onderging, moge wel grootendeels daarin bestaan hebben, dat verouderde en in onbruik geraakte artikelen meer in overeenstemming zijn gebracht met den werkelijken gang van ons kerkelijk leven, maar dit neemt toch niet weg, dat het voor al onze Kerken van belang is te weten, hoe de nieuwe redactie van onze Kerkenorde luidt.

De Synode heeft daarom aan deputaten opgedragen bij de uitgave der Acta den thans officieel vastgestelden tekst der Kerkenordening te voegen met een kort woord van toelichting, waarom in enkele artikelen verandering is aangebracht.

Al mag van de activiteit dezer deputaten en van de scribae der Synode verwacht worden, dat de Acta spoedig in het licht zullen verschijnen, toch gaat hier altoos eenige tijd mee verloren, en voor de Kerken is het van belang reeds nu te weten onder de viguer van welke bepalingen zij leven.

Het is daarom, dat wij die artikelen der Kerkenordening die gewijzigd zijn, hier laten volgen. De niet genoemde artikelen zijn onveranderd gebleven. Stelt men dus in plaats van de hier genoemde artikelen den nieuwen tekst, door de Synode vastgesteld, dan heeft men de thans geldende Kerkenordening geheel.

De veranderde artikelen zijn de volgende:

ART. IV.

De wettelijke beroeping dergenen, die tevoren in den dienst niet geweest zijn, zoowel in de steden als ten platten land, bestaat:

Ten eerste, in de *verkiezing*, dewelke na voorgaande geboden geschieden zal door den Kerkeraad en de Diakenen, met onderhanding van de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is, en van de kerkelijke ordinantie, dat alleen diegenen voor het eerst tot den Dienst des Woords kunnen beroep worden, die door de Classe, waarin zij wonen, praeparatoir geëxamineerd zijn; en voorts in Kerken met niet meer dan een Dienaars ook met advies van de Classe of van den hertoe door de Classe aangewezen consulent, waar zulks tot nog toe gebruikelijk is geweest.

Ten andere, in de *examinatie* of ontleedzoking beide der leer en des levens, dewelke staan zal bij de Classe, aan welke de beroeping ter approbatie is voor te stellen, en geschieden zal ten overstaan van de gedeputeerden der particuliere Synode of eenige derzelve.

Ten derde, in de *approbatie* en goedkeuring van de lidmaten der Gereformeerde gemeente van de plaats, wanneer, de naam des Dienaars den tijd van veertien dagen in de Kerk bekend zijnde, geen hinderis daartegen komt.

Ten laatste, in de openlijke *keuring* voor de gemeente, dewelke met behoorlijke stipulatiën en afzettingen, vermaningen en gebod en oplegging der handen van den Dienaars, die de bevestiging doet (en van de andere dienaars, die mede tegenwoordig zijn), toegaan zal, naar het Formular daarvan zijnde.

ART. V.

Nopens die Dienaars, die nu alreeds in den Dienst des Woords zijnde tot een andere gemeente beroepen worden, zal desgelijks zodanige beroeping geschieden, zoowel in de steden als ten platten land, door den Kerkeraad en de Diakenen, met onderhanding van de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is, en van de generale kerkelijke ordinantie over de beroepbaarheid van hen, die buiten de Nederlandsche Gereformeerde Kerken diende hebben, en over het meer dan eenmaal beroepen van denzelfden Dienaars in dezelfde vacature; in Kerken met niet meer dan twee Dienaars ook met advies van de Classe of van den hertoe

door de Classe aangewezen consulent, waar zulks tot nog toe gebruikelijk is geweest; en voorts in alle Kerken met approbatie van de Classe, aan welke de voorzede beroepingen vertoonden zullen godde kerkelijke attestatie van leer en leven, en met approbatie van de lidmaten der Gereformeerde gemeente van de plaats, wanneer, de naam des Dienaars den tijd van veertien dagen haar voorgesteld zijnde, geen hinderis daartegen komt; waarna de beroependen met voorgaande stipulatiën en geboden zullen bevestigd worden, naar het Formular daarvan zijnde.

ART. VII.

Niemand zal tot den Dienst des Woords beroepen worden, zonder dat men hem in een bepaalde plaats stelde, ten ware dat hij gezonden worde om hier of daar kerken te vergaderen.

ART. VIII.

Men zal geen schoolmeesters, handwerkslieden of anderen, die niet gestudeerd hebben, tot het predikambit toelaten, tenzij dat men verzeerd zij van hunne singuliere gaven, godzaligheid, ootmoedigheid, zedigheid, goed verstand en discretie, mitsgaders gaven van welsprekendheid. Zoo wanneer zodanige personen zich tot den Dienst presentieeren, zal de Classe hen (indien het de particuliere Synode goedvindt) eerst examineren, en naardat zij hen in het examen bevindt, hen een tijd lang laten in 't prive proponeeren, en dan voorts met hen handelen, zooals zij oordeelen zal stichtelijk te wezen, volgens de generale regeling, daarvoor door de Kerken vastgesteld.

ART. X.

Een Denaar, eens wettelijk beroepen zijnde, mag de gemeente, aan welke hij verbonden is, niet verlaten, om elders een beroeping op te volgen, zonder bewilliging des Kerkeraads met de Diakenen, en met voorzet van de Classe, gelijk ook geene andere Kerk hem zal mogen ontvangen, eer hij wettelijke getuigenis zijns afscheids van de Kerk en Classe, waar hij ge diend heeft, vertoond hebbe.

ART. XI.

Aan de andere zijde zal de Kerkeraad als representeerende de gemeente, ook gehouden zijn haar Dienaars van behoorlijk onderhoud te voorzien, en hen niet uit hun dienst te ontslaan zonder kennis en approbatie van de Classe en van Deputaten der particuliere Synode.

ART. XV.

Het zal niemand geoorloofd zijn, den dienst zijner Kerk onderlatende of in geenen vasten dienst zijnde, hier en daar te gaan prediken buiten consent en autoriteit der Synode of Classe. Gelijk ook niemand in een andere Kerk enige predikatie zal mogen doen, of Sacramenten bedienen, zonder bewilliging des Kerkeraads van die Kerk.

ART. XIX.

De gemeenten zullen, voor zooveel noodig arbeiden, dat er studenten in de Theologie zijn, die door haar onderhouden worden.

ART. XX.

In de Kerken, waar personen zijn, die volgens Art. 8 bekwaam zijn geoordeeld om tot den Dienst des Woords te worden voorbereid, zal men tot hunne oefening het gebruik der propositiën kunnen instellen.

ART. XXII.

De Ouderlingen zullen door het oordeel des Kerkeraads en der Diakenen verkozen worden, volgens de regeling, die daarvoor plaatselijk in gebruik of door den Kerkeraad vastgesteld is; bij welke regeling het naar de gelegenheid van iedere Kerk vrij zal zijn, van tevoren de gemeentelieden in staat te stellen op geschikte personen de aandacht te vestigen, en voorts vrij zal zijn, voor de verkiezing zelve zooveel onderlingen, als er van nood is, aan de gemeente voor te stellen, om van diezelfde (en ware dat er eenig beletsel voorviel) gepropt beerd en goedgekeurd zijnde, met openbare gebeden en stipulatiën bevestigd te worden, of een dubbel getal aan de gemeente voor te stellen om het door haar gekozen halve deel op dezelfde wijze in den dienst te bevestigen, volgens het Formular daarvan zijnde.

ART. XXVII.

De Ouderlingen en de Diakenen zullen naar plaatselijke regeling twee of meer jaren dienen, en alle jaar zal een evenredig deel aftrouwen. De aftrouwenden zullen door anderen vervangen worden, ten ware dat de gelegenheid en het profijt van eenige Kerk, bij de uitvoering van Art. 22 en 24, een eerbijzering raadzaam maakten.

ART. XXXIII.

Die tot de samenkomsten afgezonden worden zullen hunne credentie-brieven en instructiën ontleend zijnde van degenen die ze zenden, medebrengen, en deze zullen alleen keurstemmen hebben, ten ware in zaken, die hunne personen of Kerken in het bijzonder aangaan.

ART. XXXVII.

In alle Kerken zal een Kerkeraad zijn bestaande uit de Dienaars des Woords en de Ouderlingen, dewelke, althans in de grotere gemeenten, ten minste alle weken eens te samen komen zullen, alwaar de Dienaars des Woords (of Dienaars zoo daar meerderen zijn, bij gebeurte) presideeren en de actie regelen zal.

(Wordt vervolgd.)

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door Da. HOUTZAGER: postmeester Alphen, van J. v. d. B. f 2.50; uit Zeist f 1.00 aan postzegels, gevonden in de Unie collectie; van den Heer G. G. Val star te Naaldwijk f 2.50 als gift in de Unie collectie gevonden. Vriendelijk verzoeken wij onze scholen te willen gedanken.

Namens het Bestuur,

D. HULLEMAN,

Kootwijk.

Penningmeester.

Uit de Pers.

Dat de indruk, dien de besluiten der Utrechtsche Synode maakten, zeer gunstig is geweest, blijkt uit het eenstemmig oordeel onzer kerkelijke pers.

Prof. Honig, die aanvankelijk den raad had gegeven, de zoogenaamde leerscheillen naar een volgende Synode te verwijzen, verklaart zich in de *Rechtspraak* dankbaar en voldaan over de beslissing, die aan deze Synode werd voorgesteld:

Tot mijne groote blijdschap heeft zich de Commissie van Praedavia in zake der leerscheillen bepaald tot een enkele algemeene uitspraak, maar is zij op de zaak ingegaan, en heeft zij aan de Synode een breed rapport aangeboden, waarin een korte verklaring over het supralapsarisme, de eeuwige rechtvaardigmaking, de onmiddellijke wedergeboorte en de onderstelde wedergeboorte bij den doop gegeven wordt. Ik durfde voor enkele weken niet hopen, dat dit geschieden zou. Men versta mij wel, ik twijfelde er geen oogenblik aan, of de groote meerderheid van de Afgevaardigden zou bereid zijn haar adhaars te geven aan een soortgelijke verklaring, als thans ontworpen is. Maar daarmee zou de begeerde vrede nog niet in onze kerken zijn weergekeerd. Wat wij behoeften, was een nitecsting, waarmede de Synode zich leest eenparig vereenigde. En nu vreesde ik, dat dit op dit oogenblik onbereikbaar zou zijn. Vandaar dat ik sprak van 't benoemen van Deputaten, die op de volgende Generale Synode rapport zouden uitbrengen. Dit denkbeeld vloosde bij mij dus in het geheel niet voort uit de overweging, dat ik in deze Synode minder vertrouwen stelde, noch uit de overtuiging, dat eerst nog meer licht diende ontstoken te worden over de aanhangige leerscheillen, maar alleen uit de vrees, dat de onmisbare eenstemmigheid door samenspreking tijds van de Synode niet zou worden verregen. Door 't leeren van goedheid is echter deze vrees beschaamd. De Commissie van Praedavia ging op de leerscheillen in en kwam eenparig tot een conclusie.

Bij het opstellen der verklaring — een schoone naklank op de brochure's "Opleiding en Theologie" (waarvan Dr. Havink de steller was) — is het juiste standpunt ingenomen. De epistelen wijzen eerst duidelijk aan, wat aan de beide zienswijzen gemeen is, en daarna spreken zij uit, dat binnen den kring der gereformeerde bijbelijds plaats is voor beide voorstellingen. Terwijl zij besluiten met de opmerking: »Uwe Commissie meent, dat wanneer Uwe Synode een verklaring in dezen zin kon aangenomen, de vrede der Kerken niet weinig zou bevordert worden, terwijl daaraan een vermaning zou kunnen worden toegevoegd om alle harde en ongezonde uitdrukkingen zooveel mogelijk te mijden, en te over en over in liefde te dragen en in de eerste plaats het nog geestelijk te houden op hetgeen tot de stichting en den opbouw der gemeente dienen kan.

Met hartelijke vreugde zal door duizenden deze uitslag worden vernomen. Gevoelens van dankbare waardering jegens deze Commissie van Praedavia (bestaande uit de broeders Prof. Kuyper, Prof. Noordzij, Dr. Klaarhame, Dr. Hoekstra, Dr. Littooy, Dr. Elzinga, Dr. Rijstma, Dr. Bremmer (in en G. Verhage) niet 't minst jegens haar rapporteur Dr. H. B. Kuyper, zullen vele harten vervullen. Zij heeft zich op kostelijke wijze van haar opdracht gekweten. En in de binnenkomst en in de voorhoven des Heeren zal ootmoedige en innige dank gebracht worden aan onzen trouwen God, die ook thans niet deed naar onze zinnen, maar ons na de diep smartelijke leerscheillen over den uitslag der verkiezingen een tekenen in goede deed, en ons dringen het nu den beker zijner zalige verlossingen.

Op dit oogenblik kan ik nog niets zeggen over de beslissing, welke de Synode nemen zal. Maar op goede gronden mag de verwachting gekoesterd worden, dat de Synode met overgrote meerderheid, misschien wel met alle stemmen, haar zegel zal hechten aan het werk der Broeders.

Werde deze hoop niet beschaamd! En ga er dan door Gods genade van deze beslissing een zegenende invloed uit op heel ons kerkelijk leven! Dat het onderling vertrouwen, de broederlijke liefde, en de heilige vrede tusschen alle broeders van hetzelfde huis terugkeren! En onder onze Kerken zich in 's Heeren Naam met nieuwer opgewektheid en heilige bezieling aan tot uitvoering van de schoone taak, welke haar in ons vaderland en in onze koloniën werd aangewezen!

Niet minder voldaan is de *Wachter*, waarin Da. Bos het volgende schrijft:

»Waar liefde woont gebiedt de Heer zijn regem. Daar woont Hij zelf, daar wordt Zijn heil verkregen. En 't leven tot in eeuwigheid!.

Zoo werd door heel de Synode en door al de toehoorders gezongen, toen met alle stemmen het voorstel over de leerscheillen aangenomen was.

Er was reden tot blijdschap. Op de Synode en in de Kerken door heel het land was groote spanning toen dit punt aan de orde gesteld werd. Ieder begreep, dat een besluit over deze zaak verstrekkende gevolgen kon hebben. Er was groote onvrede over de eigenaardige wijze waarop over sommige leerscheillen was geleerd, gepredikt en geschreven, en zeer velen vreesden, dat de Synode onder samenkomsten in kerkelijk verband op den duur onmogelijk gemaakt zou worden een scheuring onvermijdelijk werd.

Wat de Synode zou doen, waar de geschillen ter sprake gebracht waren? Ziedaar de ernstige vraag door allen die meeleefden gedaan. En toen de afgevaardigden naar de Synode bekend waren, was er niet weinig vrees bij hen die slechts vergetenwoordig waren. Ook wij waren bezorgd, en hadden daarom liever dat er Deputaten van onderzoek gekoren werden, dan dat — zoals te Middeburg — de berwaren onbehandeld met een votum van vertrouwen terzijde geleegd worden.

Wij zijn echter op verblijdende wijze beschaamd. Wellicht heeft, onder Gods zegen, ook ons blad er iets toe bijgedragen, dat de ernst der kwesties werd verstaan en gevoeld, zodat de Synode ernst van de zaak maakte, en het uiterste beproefde, om een grondslag van leerscheillen te leggen, waarop — bij verscheidenheid van meeningen — allen zich konden vereenigen met een: »Waar liefde woont!.

Wie gelooven dat de Geest des Heeren op kerkelijke wijze gewerkt heeft in het hart der verzeerde broeders. Het was dan ook voor ieder hoorder duidelijk, dat niet de natuur, maar de genade sprak. In de beslissende oogenblikken hoorden ge geen lange redeneeringen; geen pikante dooddoeners, geen luijige, dikwijls beledigende reizen; geen onbroederlijke verwijzingen. Neen, er heerste stilte; er was nadenken; er gingen verzueringen op tot God, om vrede en eensgezindheid.

En toen aan 't eind op het voorstel der Commissie, waarin groote welwillendheid ademde, de vraag, gedaan werd, of iemand nog iets te zeggen had, Professor Lindboom op zeer bescheiden manier met een paar vragen en berwaren bekwaam, was de Commissie niet alleen aanstands bereid, die in overweging te nemen, maar ook om rond en terlijk te antwoorden op rijne vragen, en de bezwaren uit den weg te ruimen.

Het spreekt wel vanzelf, dat niet allen in bijzonderheden gelijk dachten. Er zal ook wel verscheidenheid van meeningen blijven, gelijk altijd. Dat kan ook niet anders. En dat mag ook niet anders, zal er ontwikkeling zijn in de leer. Doch er zijn hoofdpunten vastgesteld, die al meer en meer loersaakt waren. Er zijn uitspraken gedaan, waaraan allen zich voortaan te houden hebben.

En wanneer nu voortaan slechts de liefde blijft en het vertrouwen in elken ander wordt bevestigd, zal de verdere bespreking van verschillende leerscheillen niet verwijderd, maar met onderlinge waardering aan den welstand der Kerken en aan de ontwikkeling der Waarheid voor aller bewustzijn dienstbaar worden.

Geve de Heere ons daartoe Zijne genadige voorlichting en besturing!

Een waardeerdend schrijft Da. Reukema in het *Gereformeerde Volksblad*:

De Generale Synode van Utrecht behoort al tot het verleden. Doordat de Synode van Utrecht werd opgevolgd door de Utrechtsche Synode, die nu in de gebr. kerkelijke wijze gesloten. Bijna drie weken heeft zij geduurd, en gevele kanten zijn op deze Synode behandeld en afgehandeld geworden.

Wie het levig Agendum, plus het Supplement Agendum dezer Generale Synode, maar even insiet, sal dit terstond willen toegeven.

En 't is z verklaren, de storiolen worden weken zoo ve. Natuurlijk, Synode ter t belangrijk. Ti de mindere worden, of di En zoo he Generale Syr om te komen zijn.

Waarbij n de rapporten Synode beno Utrechtsche t Wij behoer Art. 36 der Art. 13 K. O